

Buda Béla dr.

„Áldozatlélektan”

***Az áldozattá válás és a traumafeldolgozás
pszichológiai tényezői***

2008. február 7.

1. Fogalom elemzés

- **Áldozat – szorosan vett és kiterjesztett értelmezés**
- **Fokozatok az áldozatiságban – lehetséges-e tipológia?**
- **A köztudat kategóriái:**
 - az „igazi” áldozat – a védekezés szempontjai
 - az áldozat hibáztatása
 - az igazságosság fogalomköre és ennek társadalomlélektani jelentősége
 - felelősség, kártérítés, „restoratív” igények, jogok

2. A viktimológia jelentősége

- **bűnmegelőzés – elsődleges, másodlagos és harmadlagos formák**
- **bűnüldözési és bírósági tanulságok**
- **újfajta párbeszéd a társadalommal**
- **tág értelemben vett áldozatvédelem**
- **utak a bűnelkövetők reszocializációjában**

3. A viktimológia tudományos megközelítései

- **szociológia: társadalmi kockázati tényezők, kockázati terek**
- **antropológia: etnikai ill. marginális (szubkultúrális) tényezők**
- **kriminálökonómia: pl. „a jogok ára” aspektus**
- **lélektan: normállélektan (személyiség-, szociál-, fejlődés-stb. lélektan), ill. pszichopatológia**
- **filozófia és szociálantropológia**

4. A viktimológiai szemlélet (implicit) emberképe

- **hétköznapi (optimális) jogtudat és (paradox) társadalomismeret**
- **viktimológiai (protektív) szocializáció**
- **közrend, közbiztonság „filozófiája”**
- **individuális verzus kollektív felelősségkonceptió**
- **a segítség elve és ennek (ambivalens) érvényesülése**
- **a „társadalmi tőke” kérdése**
- **a szabadságjogok és a társadalmi kontroll dilemmája**

5. A védekező magatartás a felnőttben

- **a magatartás tervezése – az életismeret és a tapasztalat szerepe**
- **közvetlen társas hatások a tervezésben**
- **társadalmi szignálok és valószínűségek a viselkedési folyamat szempontjából – elvárások és valóság**
- **a viselkedési tudatosság lélektani ára**
- **az önkontroll „szüneteltetése”**
- **szorongások és félelmek**

6. A védekezés dilemmái

- **társadalmi agressziókontroll – cselekvésben és eszközökben – növekvő viktimológiai vulnerabilitás**
- **kockázatkerülés – egyéni és társadalmi beszűkülés**
- **kollektív értékek – verzus önvédelem, érdekképviselés („vagányság”, bizalmi normák, izgalomkeresés)**
- **kognitív, motivációs és viselkedési optimumok a védekező viselkedésben**

7. Az önvédelem szempontjából inkompetens ember

- **mindenki, aki az említett optimumokat nem éri el ill. személyiségben nem birtokolja**
- **mindenki, aki protektív környezet nélkül van, és aki a szokásos társadalmi kontrollt nem biztosító (pl. rendkívüli) körülmények közé kerül**
- **ezen belül: gyerek, nő, idős, beteg vagy fogyatékos, feltűnő, kiszolgáltatott, nem kellő viselkedési kontrollt mutat, idegen, kommunikációban akadályozott**

8. Az inkompetencia speciális esetei

- **öndestruktív veszélykeresés, esetleg normasértő viselkedés árán, pl. verekedés, „suicide by cop”, közlekedési „orosz rulett”, stb.**
- **kóros szükségletkielégítés – normasértés árán – drog, szexualitás, marginális ill. deviáns megélhetési formák**
- **„katatümia” – vágyvezérelt hiszékenység, túlzott ill. hibás bizalom**
- **pszichiátriai betegség – szkizofrénia, mánia, depresszió, alkohol- vagy drogfüggőség, „hajléktalan lelkiállapot”**
- **„választott kockázat” – bűnöző életmód**

9. Az áldozattá válás traumái

- fizikai és vagyoni károsodás
- poszttraumás sztressz-szindróma (PTSD), depresszió, szuicidalitás vagy öngyilkosság, menekülés
- távlati hatások: kapcsolat- ill. közösségvesztés, regresszív életformák választása, kémiai sztresszoldási kísérlet, karaktertorzulás, introverzió
- az erőszak ciklikussága – veszélyes közvetlen és közvetett védekezési módok (pl. politikai erőszak)
- az áldozat „elhagyatottsága”

10. Kilépés a trauma hatásaiból

- **a szimbólikus retraumatizáció dilemmája és elkerülése**
 - A bűnüldözési és igazságszolgáltatási folyamatban (az elbeszélés nehézségei, gyerekek, nők, stb., ill. az aktuális lelkiállapot nehezítő és torzító hatásai)
- **traumatizált emberek lélektani ellátása – akut krízisintervenció, traumaterápia, társas rendszerbeavatkozások, specifikus módszerek (pl. EMR)**
- **„restoratív” igazságszolgáltatás – kommunikáció az elkövetővel és (szimbólikus vagy valós) jóvátétel**
- **meglévő lelki problémák exacerbációjának kezelése**
- **poszttraumás személyiségfejlődés és pozitív traumafeldolgozás**